

DET KONGELIGE
MILJØVERNDEPARTEMENT

KOP

Stortingets ombudsmann for forvaltningen /
Sivilombudsmannen
Postboks 3 Sentrum
0101 OSLO

Deres ref
2011/197

Vår ref
201100225-/HEH

Dato
12.04.2011

Foreleggelse - sak om innsyn

Det vises til brev av 1. mars 2011 vedrørende innsynsbegjæring fra Ole Christian Fauchald hvor Sivilombudsmannen ber om en nærmere redegjørelse for Miljøverndepartementets begrunnelse for å unnta dokumentene fra offentlighet. Under følger våre kommentarer til Sivilombudsmannens spørsmål.

1. Hjemmel for å unnta dokumentene fra offentlighet

Sivilombudsmannen viser til at departementets avslag fremstår som generelt og ikke knyttet opp til hvert enkelt dokument. Sivilombudsmannen etterspør vår redegjørelse for om offentleglova § 14 åpner for et generelt begrunnet unntak og om det er departementets oppfatning at alle de oversendte dokumentene kan unntas med hjemmel i denne bestemmelsen.

Vi ser at det er offentleglova § 15 som er korrekt unntakshjemmel for enkelte av dokumentene. Dette gjelder dokument 1-5 som er korrespondanse mellom MD og UD og 20-25 som er dokumenter utvekslet i forbindelse med den interne departementsforeleggningen av utkastet til proposisjon. Se nærmere om denne vurderingen lenger ned.

I punkt 1.1 har vi vurdert hvert av dokumentene og hvilken unntakshjemmel som kan benyttes. For dokumentene som kan unntas med hjemmel i § 15 er det et vilkår at unntak fra innsyn "er nødvendig for å sikre forsvarlege interne avgjerdsprosessar". Dette vilkåret er vurdert i punkt 1.2.

Spørsmålet om meroffentlighet etter offentleglova § 11 er vurdert i punkt 2.

1.1 Hjemmel for unntak for hvert enkelt dokument

Dokumentene 1-5

Dokument 1 er et oversendelsesnotat fra miljøvernministeren til utenriksministeren. Vedlagt dette fulgte et notat, dokument 2, som Miljøverndepartementet ønsket at Utenriksdepartementet skulle gjennomgå. Vi legger til grunn kan at både dokument 1 og 2 kan unntas med hjemmel i offentleglova § 15 tredje ledd, som dokument om innhenting av dokument som nevnt i § 15 første ledd.

Dokument 3 er et notat fra UD som vi legger til grunn kan unntas med hjemmel i offentleglova § 15 første ledd som dokument innhentet fra et annet departement til bruk i MDs interne saksforberedelse.

Dokument 4 er et notat utarbeidet i MD og oversendt UD for gjennomgang. Vi legger til grunn at dokumentet kan unntas med hjemmel i § 15 tredje ledd som dokument om innhenting av dokument som nevnt i § 15 første ledd.

Dokument 5 er en telefaks/melding fra UD som vi legger til grunn kan unntas med hjemmel i offentleglova § 15 første ledd som dokument innhentet fra et annet departement til bruk i MDs interne saksforberedelse.

Dokumentene 6-15

Dokumentene 6-15 er dokumenter som er utvekslet i forbindelse med behandling av saken i et statssekretærutvalg. De er således omfattet av § 14 første ledd, jf Justisdepartementets veileder pkt 7.2.2.1 annet avsnitt. Her fremgår at dokumenter som blir utvekslet i forbindelse med saksbehandling i statssekretærutvalg og andre utvalg innad i regjeringen regnes som interne dokumenter og kan unntas med hjemmel i § 14 første ledd.

Dokumentene 16-17

Dokument 16 er en e-post fra MD til Justisdepartementet vedr uforming av lovtekst. Dokument 17 er svaret fra Justisdepartementet.

Vi legger til grunn at dokumentene 16 og 17 kan unntas med hjemmel i henholdsvis § 15 tredje ledd jf første ledd og § 15 første ledd.

Dokument 18

Dokument 18 er et notat fra Miljøverndepartementet til Fiskeri- og kystdepartementet oversendt etter avtale, med tilbakemeldinger på et innspill til lovteksten fra Fiskeri- og kystdepartementet. Det legges til grunn at dokumentet er oversendt Fiskeri- og kystdepartementet til deres interne saksforberedelse. Dokumentet kan således unntas offentlighet hos Fiskeri- og kystdepartementet med hjemmel i § 15 første ledd annet punktum, dersom vilkåret i første punktum er til stede. I henhold til

Justisdepartementets veileder til offentleglova s. 98 gjelder unntaksadgangen da både hos avsender og mottaker.

Dokument 19

Dette dokumentet er Utenriksdepartementets høringsuttalelse i den åpne høringsrunden om NOU 2004:28 og er offentlig. Dette vil bli oversendt Ole Christian Fauchald sammen med en kopi av dette brevet.

Dokumentene 20-25

Dokument 21-25 er uttalelser fra andre departement til Miljøverndepartementet i forbindelse med at utkastet til proposisjon ble sendt på forelegging. De kommer inn under § 15 første ledd annet punktum. Dokument 20 er foreleggingsbrevet fra Miljøverndepartementet, og kommer inn under § 15 tredje ledd.

1.2 Vurdering av vilkåret i § 15 første ledd - "nødvendig for å sikre forsvarlige interne avgjerdsprosessar"

Innledning

Offentlighetsloven § 15 første ledd annet punktum gir adgang til å gjøre unntak fra innsyn for dokument som et departement har innhentet fra et annet departement når det er nødvendig for å sikre forsvarlige avgjørelsesprosesser. Av § 15 tredje ledd fremgår at første ledd gjelder tilsvarende for dokument om innhenting av slikt dokument.

Dette vilkåret må være oppfylt for at det skal være adgang til å unnta dokumentene 1- 5, 16-17, 18 og 20-25 med hjemmel i § 15.

Naturmangfoldloven ble vedtatt sommeren 2009 og den interne avgjørelsesprosessen er over. At en sak er i prosess er imidlertid ikke et vilkår for å unnta dokumenter med hjemmel i § 15. Det vises til Justisdepartementets veileder til offentleglova s. 104. Det fremholdes her at det ikke er et vilkår at det kan påvises fare for den interne avgjørelsesprosessen i den konkrete saken. Det er også relevant å legge vekt på hensynet til å sikre forsvarlige avgjørelsesprosesser på lengre sikt. Justisdepartementet skriver videre:

Det sentrale ved vurderinga av om det er naudsynt med unntak vil ofte vere om dokumentet har eit slikt innhald eller er av en slik karakter at slike meir langsiktige skadeverknader kan oppstå dersom slike dokument gjennomgåande eller nokså ofte blir gjorde offentlege.

Det avgjerande for vurderinga av om det er naudsynt med unntak vil dermed ofte vere om dokumentet har eit innhald eller ein karakter av ein bestemt type eller er oversendt i ein bestemt type samarbeidssituasjon.

Vilkåret om at unntak må vere naudsynt vil såleis kunne vere oppfylt der det er eit tett samarbeid mellom avsenderorganet og mottakerorganet. Til dømes vil det i tilfelle der organa utvekslar utkast til ei endeleg avgjerd eller eit endeleg utkast for å få merknader og innspel ofte vere høve til å gjere unntak. Dersom ein skriv merknader og innspel direkte inn i slike utkast vil dette gjelde nokså gjennomgåande.

... I situasjonar der eit underordna organ gir bidrag til saksførebuinga til eit departement i saker som skal fremjast for Stortinget, handsamast i regjeringa av Kongen i statsråd eller på annan måte på politisk nivå, vil det ganske gjennomgåande vere høve til å gjere unntak for råd og vurderingar frå underordna organ.”

Det fremgår på s. 106 at betraktningene knyttet til dokument fra underordnet til overordnet organ, også gjelder for dokument som er utvekslet mellom departementer. Samtidig presiseres følgende:

Når det gjeld vilkåret om at unntak må vere naudsynt for å sikre forsvarlege interne avgjerdsprosessar, vil vilkåret likevel i praksis oftare vere oppfylt for korrespondanse mellom departement enn for dokument frå underordna til overordna organ. Dette er av di det er eit svært tett samarbeid mellom departementa i mange saker, og dei i stor grad handterer saker som er ein del av politiske prosessar.

Arbeidet med naturmangfoldloven var et stort, komplekst og krevende lovarbeid. Loven har berøringspunkter med ansvarsområdene til mange ulike sektorer og deres sektorregelverk. Dette gjorde det nødvendig med et meget tett samarbeid mellom Miljøverndepartementet og sektordepartementene, både på administrativt og politisk nivå.

Miljøverndepartementet har et tett samarbeid med sektordepartementene i mange sammenhenger og det er nødvendig at det er rom for å være åpne om blant annet faglige og juridiske uenighetspunkter og å ha en fortrolig og trygg ramme rundt samarbeidet. Dersom offentligheten skulle få innsyn i de vurderinger og innspill som går mellom departementene i slike saker, så vil det kunne være til skade for samarbeidet og kontakten mellom Miljøverndepartementet og sektordepartementene. Det vises til ot.prp. nr. 102 (2004-2005) pkt 6.4.1 hvor det fremholdes at "[i]nterne vurderinger og meningsbrytinger som ledd i saksbehandlingen på vei mot et standpunkt bør som i dag kunne unntas fra offentlighet.”

I en stor og krevende sak av denne karakter, hvor departementene jobber meget tett, blir behovet for skjerming av de interne prosessene i regjeringsapparatet og mellom departementene ekstra stor. Det taler etter vårt syn tilsvarende sterkt for å unnta dokumentene fra innsyn også i ettertid, da det i praksis vil legge rammer for samarbeid i tilsvarende saker i fremtiden. Det vises til Justisdepartementets veileder s. 65, som trekker frem som et sentralt hensyn at en bør unngå at andre organ eller personer innenfor samme organ blir mer tilbakeholdne med å komme med "frimodige råd og vurderingar". Miljøverndepartementet har et utstrakt samarbeid med andre sektordepartement og er avhengig av at forholdene til disse er basert på åpenhet, fortrolighet og tillit.

Dokumentene 20-25

Når det gjelder de enkelte dokumentene, vises først til dokumentene 20-25 fra departementsforeleggingen av utkastet til ot.prp. Miljøverndepartementet legger til grunn at disse dokumentene kan underlegges en felles vurdering. De er av samme innholdsmessige karakter, de er kommet til i en avsluttende fase av et lovarbeid hvor man utveksler synspunkter på utkast til endelige tekster og hvor samarbeidet mellom

de ulike departement er særlig tett før saken skal til behandling på politisk nivå. Dersom denne typen dokumenter blir offentlige vil det kunne bidra til at rammebetingelsene for åpenhet, frimodighet og meningsbrytning mellom Miljøverndepartementet og sektordepartementene blir dårligere. Miljøverndepartementet kommer i inngrep med sektordepartementene i en lang rekke saker og er avhengig av at samspillet kan skje innenfor rammer basert på fortrolighet og tillit. Etter Miljøverndepartementets oppfatning er det nødvendig å unnta dokumentene fra innsyn for å sikre forsvarlige interne avgjørelsesprosesser i fremtiden, jf offentleglova § 15 første ledd.

For øvrig vises til at spørsmålet om naturmangfoldlovens geografiske virkeområde ikke er endelig avgjort. I proposisjonen heter det at: "Regjeringen vil derfor foreta en grundig vurdering hvorvidt, og ev. i hvilken form, øvrige bestemmelser skal gis anvendelse utenfor 12 nm." Dette arbeidet er ikke kommet i gang ennå, men foreliggende dokumentasjon og vurderinger vil inngå i det videre arbeidet. Av hensyn til den videre prosessen bør derfor de ulike departementenes innspill forbli interne.

Dokumentene 1-5

Når det gjelder dokumentene 1-5 er disse knyttet til selve prosessen og behandlingen av saken i regjeringsapparatet. Alle dokumentene viser til og refererer fra et regjeringsnotat.

Dokument 1 er et notat fra miljøvernministeren til utenriksministeren. Notatet er i utgangspunktet et oversendelsesnotat, men trekker opp rammer for prosessen rundt arbeidet med naturmangfoldloven og vurderingen av forholdet til folkeretten. Det oversendes i det øyemed å få merknader og innspill på et vedlagt notat. Etter Miljøverndepartementets syn er det nødvendig for å sikre forsvarlige avgjørelsesprosesser at departementene og statsråder kan legge opp og planlegge prosesser uten at det skal tas høyde for at offentligheten skal gis innsyn i dokumenter som utveksles i denne forbindelse.

Dokument 2 er et vedlegg til dokument 1. Notatet er forfattet av Miljøverndepartementet. Notatet ble oversendt UD som sakkyndig for folkeretten til kvalitetssikring og andre innspill. Notatet er skrevet i en tidlig fase, som et utgangspunkt for senere avklaringer. Det er ikke skrevet med sikte på offentliggjøring. Det representerer ikke en slik "vurdering" som Fauchald viser til i sin innsynsbegjæring. Hensynet til at det må være rom for å komme med innspill og interne vurderinger og legge opp til meningsbrytninger på veien mot et standpunkt taler for at det ikke skal gis innsyn i dette dokumentet. Slik Miljøverndepartementet ser det, vil det være til skade for senere avgjørelsesprosesser dersom det ikke skal være rom for foreløpige vurderinger og innspill uten at de skal bli gjenstand for innsyn utenfra.

Dokument 3 er et kort notat fra utenriksministeren til miljøvernministeren vedrørende det oversendte notatet. Det vises til vår vurdering av dokument 1, som gjelder tilsvarende for dokument 3.

Dokument 4 er et notat fra Miljøverndepartementet til Utenriksdepartementet. Notatet referer til møter og annen kontakt i etterkant av tidligere oversendelser. Notatet er av utpreget intern karakter, utvekslet mellom to departement som står i et tett samarbeid om et aktuelt spørsmål. Etter Miljøverndepartementets syn er det nødvendig for å sikre forsvarlige avgjørelsesprosesser at foreløpige skisser, notater og lignende kan utveksles i fortrolighet mellom departement, særlig i krevende avklaringsprosesser slik det her er snakk om, uten at offentligheten skal gis innsyn, heller ikke i ettertid.

Dokument 5 er et notat med Utenriksdepartementets respons på oversendelsen fra Miljøverndepartementet. Det vises til vår vurdering av dokument 1, som gjelder tilsvarende for dokument 5.

Oppsummert mener vi at dokument 1, 2, 3, 4 og 5 kan unntas fra offentlighet jf offentleglova § 15 første ledd fordi det er nødvendig for å sikre forsvarlige avgjørelsesprosesser.

2. Vurdering av spørsmålet om meroffentlighet jf offentleglova § 11

Hvor det foreligger et dokument som det er anledning til helt eller delvis å unnta fra innsyn, skal vurderingen av om det skal utvises meroffentlighet være en interesseavveining mellom de hensyn som taler for offentlighet og de hensyn som begrunner adgangen til å gjøre unntak.

De hensyn som taler for offentlighet og som må legges til grunn for meroffentlighetsvurderingen, er særlig ønsket om en åpen og transparent offentlig forvaltning, informasjonsfrihet, demokratisk deltakelse, rettsikkerhet for den enkelte, tilliten til det offentlige og allmennhetens kontroll, jf formålsbestemmelsen i offentleglova § 1.

Fauchald anfører i sin klage at informasjonen antas å ha stor allmenn interesse og at han skal bruke den til å skrive en rettsvitenskapelig artikkel. Han mener videre at hensynene som taler mot innsyn er svake. Han viser blant annet til at det dreier seg om juridiske vurderinger som det er tradisjon for å offentliggjøre. Fagjuridiske vurderinger skal være "objektive" og det vil være av stor verdi med faglig diskusjon og etterprøving. Det er gått lang tid slik at vurderingene nå burde tåle dagens lys.

Miljøverndepartementet kan ikke se at det foreligger et slikt dokument som Fauchald synes å legge til grunn.

I den grad den aktuelle vurderingen bygger på dokumenter, er det dokumenter utarbeidet av Miljøverndepartementet som fagdepartement og kommentert og vurdert

av Utenriksdepartementet og andre departement. En del av vurderingene som ligger bak formuleringen i odelstingsproposisjonen ble også foretatt i form av drøftinger i møter, blant annet i statssekretærutvalg. Disse juridiske vurderingene var del av en omfattende prosess som foregikk under forberedelse av loven, hvor det parallelt foregikk vurderinger knyttet både til politikk og sektorinteresser. Det er ikke vår erfaring at departementene offentliggjør denne typen dokumenter.

Fauchald viser til at det er gått lang tid siden loven ble forberedt. Når det gjelder spørsmålet om lovens geografiske virkeområde vises til at regjeringen i proposisjonen legger opp til å komme tilbake til dette spørsmålet. På denne bakgrunn mener vi at den tid som er gått ikke har særlig vekt i denne saken.

Det er flere ulike typer dokumenter som inngår i denne saken. Alle kan unntas fra offentlighet. Hjemmelsgrunnlaget for en del av dokumentene er § 15 og her har vi gjort rede for behovet for å unnta disse fra offentlighet etter en vurdering av at det er "nødvendig for å sikre forsvarlege interne avgjerdsprosessar." For de interne dokumentene som kan unntas med hjemmel i § 14 er det tilsvarende hensyn som gjør seg gjeldende, nemlig behovet for å kunne ha en intern sfære der informasjon kan holdes fortrolig. Slik vi ser det gjelder dette i særlig stor grad i tilknytning til saker som behandles politisk, blant annet i statssekretærutvalg.

Miljøverndepartementet har blant annet rollen med å påse at sektorene følger opp sine forpliktelser på miljøområdet. Dette fordrer et tett samarbeid med sektordepartementene i mange sammenhenger, både i tilknytning til regelverksutvikling og til enkeltsaker. Det er ikke sjeldent meningsbrytninger mellom departementene. Vi mener det er viktig å legge til rette for dette og at diskusjoner kan føres mest mulig åpent og uten bindinger. Offentlighet om interne meningsutvekslinger i slike saker vil kunne være til skade for samarbeidet og kontakten mellom Miljøverndepartementet og sektordepartementene. Som andre departementer ønsker Miljøverndepartementet å ha et fortrolig forhold til andre departementer.

Arbeidet med naturmangfoldloven var som nevnt ovenfor stort, komplekst og krevende, og departementene jobbet meget tett. Behovet for å skjerme for innsyn innholdet i interne prosessene i regjeringsapparatet og mellom departementene blir da ekstra stort. Det taler etter vårt syn tilsvarende sterkt for å unnta dokumentene fra innsyn også i ettertid, da det i praksis vil legge rammer for samarbeid i tilsvarende saker i fremtiden. Det vises til Justisdepartementets veileder s. 65, som trekker frem som et sentralt hensyn at en bør unngå at andre organ eller personer innenfor samme organ blir mer tilbakeholdne med å komme med frimodige råd og vurderinger.

Miljøverndepartementet har et løpende samarbeid med andre sektordepartement og er avhengig av at forholdene til disse er basert på åpenhet, fortrolighet og tillit.

Det vises til at også til at det i ot.prp. nr 52 (2008-2009) legges opp til en videre prosess med å avklare spørsmål knyttet til eventuell utvidelse av lovens geografiske

virkeområde. I den grad dette forhold er av betydning, vil det kunne spille inn på den måten at situasjonen langt på vei må vurderes å være den samme som på det tidspunktet lovforslaget var under utarbeiding.

Miljøverndepartementet ser at flere hensyn som kan anføres for meroffentlighet, jf offentliglova § 1, kan anføres for innsyn i dokumentene i denne saken, så som hensynet til demokratisk deltaking og kontroll fra allmennheten.

På den annen side står hensynene til å sikre forsvarlige avgjørelsesprosesser også i fremtiden. Det vises til at vurderingene knyttet til naturmangfoldlovens geografiske virkeområde heller ikke er endelig avgjort.

I vurderingen av de ulike hensynene er Miljøverndepartementet kommet til at hensynet til å sikre forsvarlige avgjørelsesprosesser veier tyngst, og at det taler for at det ikke gis innsyn, verken helt eller delvis, for noen av de dokumentene som er vurdert for innsyn.

3. Forholdet til miljøinformasjonsloven

Sivilombudsmannen viser i sitt brev til at Miljøverndepartementet har anført at opplysningene ikke faller inn under begrepet "miljøinformasjon" i miljøinformasjonsloven § 2 og ber om en nærmere redegjørelse for dette.

Miljøverndepartementet kan ikke se at saken nødvendiggjør en slik redegjørelse, da det uansett foreligger et reelt og saklig behov for å unnta dokumentene fra innsyn etter miljøinformasjonsloven § 11.

I henhold til miljøinformasjonsloven § 11 første ledd kan krav om miljøinformasjon avslås dersom det er et reelt og saklig behov for det i det enkelte tilfelle og informasjonen eller dokumentet informasjonen finnes i, kan unntas fra offentlighet med hjemmel i offentliglova.

Som det er gjort rede for kan alle dokumentene unntas med hjemmel i henholdsvis § 14 eller § 15 i offentliglova.

Ved vurderingen av om det foreligger et reelt og saklig behov etter § 11 første ledd, skal det foretas en vektning av de miljø- og samfunnsmessige interessene som ivaretas ved å utlevere informasjonen mot de interessene som ivaretas ved et avslag. Dersom de miljø- og samfunnsmessige interessene veier tyngst skal informasjonen utleveres.

I ot.prp. nr 116 (2001-2002) om miljøinformasjonsloven fremgår av spesialmotivene til § 11 (s. 160 flg) hva som skal legges til grunn ved vurderingen av om det foreligger et reelt og saklig behov for å unnta informasjon fra innsyn. Det fremgår at bestemmelsen var ment å skulle lovfeste den praksis som var anbefalt i forhold til offentlighetsloven for å fremme økt åpenhet i forvaltningen, og "presisere det som i dag følger av god forvaltningsskikk." Det fremholdes videre at bestemmelsen kan ses som uttrykk for at

miljøinformasjonsloven krever ekstra grundig overveielse fra forvaltningens side ved krav om innsyn. Det fremgår at kriteriet vil være av særlig betydning for interne dokumenter. Ved vektingen kan det tas utgangspunkt i miljøinformasjonslovens formålsbestemmelse som viser til hensynet til miljøet, til den enkelte og til mulighetene for å delta i offentlige beslutningsprosesser. Det fremholdes også at bestemmelsen i § 12, om miljøinformasjon som alltid skal utleveres, gir en indikasjon på hvilke typer opplysninger som ligger i kjerneområdet for retten og derved belyser hvilken vekt slike hensyn kan ha ved interesseavveilingen. Informasjon som uansett skal gis ut jf § 12 er informasjon om helseskadelig forurensning eller forurensning som kan forårsake alvorlig skade på miljøet, informasjon om forholdsregler for å hindre slik skade eller informasjon om ulovlige inngrep eller ulovlige skader på miljøet.

Fauchald har vist til at han skal bruke informasjonen i en rettsvitenskapelig artikkel, opplysningene antas ha stor allmenn interesse og det er viktig med faglig diskusjon og etterprøving av juridiske vurderinger. Han viser ellers til at han mener grunnene til å unnta informasjonen fra offentlighet er svak.

I punkt 1 og 2 foran har vi gjort rede for hvilke hensyn som taler for å unnta de aktuelle dokumentene fra innsyn og veid disse opp mot hensyn som taler for offentlig innsyn. Disse vurderingene er også relevante ved vurdering av om det er adgang til å unnta dokumenter fra offentlighet med hjemmel i miljøinformasjonsloven § 11.

Opplysningene Fauchald etterspør er ikke av en karakter som ligger innenfor kjerneområdet for innsynsretten etter miljøinformasjonsloven, jf § 12. Vi kan heller ikke se at de miljø- og samfunnsmessige hensyn som ivaretas ved at Fauchald gis dokumentinnsyn slik at han blant kan skrive en rettsvitenskapelig artikkel, veier tyngre enn hensynet til å skjerme de interne avgjørelsesprosessene i denne saken.

På denne bakgrunn vil Miljøverndepartementet avslå kravet om innsyn også etter en vurdering av miljøinformasjonsloven § 11.

4. Hvorfor opplyste ikke Miljøverndepartementet om klageadgangen og om muligheten for å bringe avslaget inn for Sivilombudsmannen?

At Fauchald ikke ble opplyst om klageadgangen og om muligheten for å bringe avslaget inn for Sivilombudsmannen beror på en feil fra departementets side. Vi mener imidlertid det i denne saken ikke har betydning, da Fauchald må påregnes å ha meget god kunnskap om klageadgang og om muligheten til å bringe saken inn for Sivilombudsmannen. Dette bekreftes etter Miljøverndepartementets syn av at Fauchald ganske raskt etter Miljøverndepartementets avslag på innsynsbegjæringen, brakte saken inn for Sivilombudsmannen.

Vi vil imidlertid sørge for at rutinene bedres slik at man i fremtiden opplyser om klageadgangen og om adgangen til å bringe saken inn for Sivilombudsmannen.

Avslutningsvis bemerker vi at Sivilombudsmannen ber oss utforme svaret slik at det kan legges frem for klageren, men at det er forståelse for at dette vanskelig kan la seg gjøre fullt ut siden det "bes om konkrete redegjørelser knyttet opp mot innholdet i rapporten". Som det fremgår i brevet foreligger det ikke noe dokument med en oppsummering eller endelig juridisk vurdering. Langt mindre foreligger det noen rapport.

En kopi av dette brevet er oversendt Ole Christian Fauchald sammen med en kopi av Utenriksdepartementets brev av 31. august 2005 til Miljøverndepartementet med høringsuttalelse til NOU 2004:28.

Med hilsen

Torbjørn Lange
Torbjørn Lange (e.f.)
avdelingsdirektør

Helga Hjorth
Helga Hjorth
seniorrådgiver

Kopi: Ole Christian Fauchald